

moralno pozitivni? Tudi o tem filozofija, zlasti pa znanost še ni spregovorila zadnje besede; in kadar jo bo, njena dognanja najbrž ne bodo uglasena na en sam imenovalec.

Od tod se pa kaže dvomljiva tudi misel o socialni, politični in moralni škodljivosti kiča, in to pristnega kiča, v njegovi najbolj vsakdanji podobi. Ali ta kič človeka res pasivizira in uniformira? Predobro nam je znano, da posameznika v današnjem socialnem svetu pasivizira in uniformira mnogo dejavnikov, spričo katerih je kič zelo zelo nepomemben. Še zmeraj nam pa seveda ostane vprašanje, ali je njegova vloga zares socialno in moralno tako negativna, kot se zdi na prvi pogled. Ali so vsi ti mali, velikokrat neokusni, vendar z mnogimi drobnimi življenjskimi idejami, čustvi, spomini in predstavami povezani predmeti imeli v življenju slovenskih kmečkih, delavskih, predmestnih, malomeščanskih in izobraženskih ljudi zares negativno vlogo? Ali pa bi jim navsezadnje utegnili odkriti kak čisto pozitiven pomen, primeren za natančnejšo sociološko ali psihosocialno razlago?

Pravda o kiču se je torej šele komaj začela.

J. K.

IDEJNO ZALO SPISJE ALI PRILIKA O UBOGIH DELAVCIH

Na slovenskem premoremo tri dnevničke, v njih bolj malo resnega pisanja o kulturi, v njem pa komaj za ščepec dobrega glasbenega obveščanja in kritiziranja. Vendar je zadeva urejena z modrim preudarkom; republiška časnika se ukvarjata z dogodki našega središča, paracentrični postori, kar je treba za dušni blagor severne metropole. Tega seveda ne gre posploševati (kje so že časi slepe uravnalovke!): če koga zanima, kaj je novega v Cannesu ali Pulju, kako se sučejo stvari na BI-TEF, v Novem Sadu ali Sarajevu,

kakšne so premiere po slovenskih dramskih gledališčih kdo kje razstavlja in kaj, katere so knjižne novosti, zakaj sta bila ta in ta film ali oddaja v televizijskem sporedu zanič, kako je v Parizu in bližnji evropski okolici — nič lažjega! Kupi si »Delo«, odpre »kulturno stran« (ali kako drugo, kadar ima kulturna prost dan) . . . in se odloči, kaj bo prebral: zapise posebnih poročevalcev s festivalov, ocene stalnih kritikov, poročila in razmišljanja »kulturnih novinarjev«, beležke, polemike — vsega dovolj in preveč. Pravzaprav je dandanašnji Slovincu lahko biti razgledan po kulturnih »prostorih«, razen če bi se po vsi sili rad poučil o glasbi. Takih je sicer malo, a da bi se ne pritoževali po nemarnem, jih o vsem potrebnem obveščajo novinarji z (gotovo) prirojeno ljubeznijo in razumevanjem za umetnosti preprostih resnic, kakršna je muzika. In tako — hvala bogu, kot se pravi zadnje čase — izvemo bralci »Dela« mimogrede tudi marsikaj zanimivega o zabavnih festivalih (samo o kakih desetih najpomembnejših) zabavne glasbe, o takih in drugačnih glasbenih čudesih po svetu ter, jasno, vse potrebno o raznih drugih domačih festivalčkih, npr. v Ohridu, Dubrovniku ali Zagrebu. Vsaj kolikor daleč seže moj spomin, skoraj ni minilo leto, da bi ne prebrali, kdo tam nastopa, s čim se poskuša, kako je s prireditvami v celoti, kako jih drugi ocenjujejo in kakšna je njihova prava, globalna, idejna veljava. Ta prijem, do katerega se drugi jugoslovanski dnevnikarji podobnega obsega in ugleda še zdaleč niso dokopali, ponuja uredništvu in bralcem neslutene prednosti: namesto da bi prebirali dolge, učene, utrudljive, idejno neizrazite glasbene kritike, ki (roko na srce) lahko sodobnemu kulturnemu človeku samo prese-dajo s strokovnjaškim dlakocepstvom, suhoparno vztrajnostjo, pomanjkanjem domišljije in smisla za slikovite nadrob-nosti . . . skratka, z vsem staromodnim,

nerevolucionarnim, starokopitnim vedenjem, namerjenim na oči in ušesa peščice kulturniških snobov, pri katerih tako pisanje brez širokih razgledov in upoštevanja množičnosti sploh najde oporo — torej tako in tako, skratka in sploh: namesto da bi prebirali omladne dolgoveznosti, nam pripravlja »Delo« (žal samo o glasbenem življenju) kratke, jasno usmerjene, zavestno napredne, vseobsegajoče, povrhu pa še zanimivo, kritično, živo pisane preglede, ki nam brez onegavljenja in z vajenimi potezami potisnejo glavo v samo srčiko vprašanj, kot mucu v mleko.

Tako se je seveda (le zakaj bi bil izjema?) primerilo tudi letošnjemu Zagrebškemu bienalu. S to prireditvijo Slovenci še nikoli nismo bili prav zadovoljni, najprej iz upravičenega razloga, ker se ukvarja »s tistim žaganjem itd.«, ki ga nekaj računarjev imenuje glasba, in potem še zato, ker so nam festivali sodobne muzike (izjema so seveda narodno-zabavni, pop, progresivni, popevkarski) kratko malo zoprni. Ampak — in tu se šele pokažeta pravo bistvo in odlična prednost novega ocenjevalnega prijema — vse, kar smo doslej zmetali v brk tej nevarni, nepotrebni, v vsakem primeru sumljivi festivalski spužvi, je bilo le obrobno usajanje sicer pošteno čutečih, a mnogo premalo razgledanih in zgrajenih ljudi, ki se kratko malo niso mogli dokopati do jedra stvari. Kaj zmoreta jasno oko in odločno pero, nam je pokazal 23. maja v »Nedeljskem Delu« šele Marjan Kunej. Zapis je sicer kratek, na srečo pa opremljen z večino zadnje čase običajnih pod-, med-, ob-, in nadnaslovov, ki avtorjevo misel imenitno eksplicirajo. Tudi topogledno je bilo torej (v uredništvu?) opravljeno vse, kot je prav, in ker je znano, da vzorna oblika podčrta in povzdigne vsebino, je bil članek res pošten in dostojen postskriptum Zagrebškemu bienalu. Povedal je vse, kar velja o taki prireditvi vedeti, odmeril vsaki stvari pravo

mesto in poudarek, predvsem pa razkril njeno nazadnjaško jedro in nepotrebnost, ki so ju doslej na široko prikrivali. Pravzaprav je vse povedal že naslov, o katerem res lahko rečemo, da zadeva žebljico na glavico: »Kdo se zabava z 'umetnostjo'?«. Takoj je jasno, da ne gre za pravo umetnost, kakor so nas doslej lisičili vsi mogoči preroki, ampak za . . . že veste kaj. To ni podtikanje, čemu neki, tako je, le z drugimi besedami, dejal eden uglednih gostov bienala, dr. Rudolf Lück iz Kölna (ne Hartmut Lück iz Münchna, kakor piše v članku): »V času poznega začetka koncertov nove glasbe so delovni ljudje že v postelji, ker naslednji dan ne bodo spali v imenitnih hotelih, temveč bodo morali delati po osem ur. Medtem se majhen meščanski sloj zabava z 'umetnostjo' ali s tem, kar ima za umetnost. To je tipična oblika delitve dela v meščanski družbi . . . in ta oblika se preživlja tudi v socialističnih pogojih.« (Prevod je dobesedno prepisan iz »Nedeljskega Dela«.)

Končno smo torej slišali jasno besedo, za povrh uvoženo s konvertibilnega področja, kar pomeni: tudi po tej plati zanesljivo. Za čisto vest in stvarno obveščanje beremo v Kunejevem spisu še tudi drugačno, bolj laskavo (ampak idejno niti zdaleč primerljivo) oceno, da si lahko sodbo izoblikujemo sami. Kakšna je prava, povesta naslov in vrstni red misli. Kaj ni žalostno, da se je nova glasba, ki naj bi bila umetnost (»Umetnost ljudstvu!« — se še spomnite?), tako izrodila? Ne samo, da je piškava zabava nekaternikov, še kot zabava se je zvito priplazila v gosposko vzvišenost, kamor nepoklicani ne sežejo. Vsekakor obsojanja vredno, zlasti spričo slovenskega kulturno-moralnega zdravlja. Zakaj pri nas je drugače: naši koncerti in operne predstave so polni glasbo ljubečih delavcev, radijski in televizijski sporedi od jutra do večera bruhajo umetnost med ljudi in sploh . . .